

آیا ارتباطی بین مفهوم رب و هدف آفرینش وجود دارد؟

مفهوم رب و نقش آن در مسیر رسیدن به هدف خلقت

خداوند اسم‌های زیادی دارد که در معروف‌ترین نقل‌ها تعداد آن‌ها در قرآن و روایت‌ها به ترتیب صد و سی و دو و نود و نه مورد بیان شده است. دلیل وجود این تعداد اسم، بی‌نهایت بودن ذات خداوند است. هرکدام از اسم‌های الهی به یکی از ابعاد این ذات بی‌نهایت اشاره دارد. اسم رب یکی از این اسم‌هاست، که هم در قرآن و هم در روایت‌ها به آن اشاره شده است. تحقیق درباره‌ی معنی و مفهوم رب مشخص می‌کند، دلیل خواندن خدا به این اسم چه بوده و رب چه بعدی از ابعاد ذات بی‌نهایت خداوند را نشان می‌دهد.

بررسی آیه‌ها و روایت‌هایی که در آن‌ها به اسم رب و مفهوم ربوبیت اشاره شده یکی از ویژگی‌های خدا را آشکار می‌کند، که ارتباط مستقیمی با هدف خلقت ما دارد. اگر مفهوم رب و معنای ربوبیت را درک کنیم، فلسفه و حکمت بسیاری از اتفاق‌ها در مسیر زندگی برای ما روشن می‌شود و حتی خیلی راحت‌تر می‌توانیم مسیر رسیدن به هدف آفرینش خود را طی کنیم.

در این درس بعد از بررسی و تحقیق درباره‌ی اسم رب و اشاره به ارتباط این اسم با هدف خلقت خود، شبیه‌سازی‌ای بین وجود جنین در رحم مادر و وجود خودمان در رحم دنیا انجام می‌دهیم. مطالعه‌ی شرایط جنین درون رحم مادر باعث می‌شود، بدانیم در انتهای دوران رحمی چه پایانی در انتظار ماست، چه طور می‌توانیم در بهترین حالت به این نقطه‌ی پایانی برسیم، برای تولد به مرحله‌ی بعد چه دارایی‌هایی نیاز داریم و چه طور میزان دارایی خود را تشخیص دهیم. در ادامه ارتباط اسم رب و هدف خلقت را به صورت مفصل بیان می‌کنیم و توضیح می‌دهیم که ربوبیت خداوند چه طور در رسیدن ما به این هدف نهایی‌مان نقش بازی می‌کند.

مفهوم رب و ربوبیت

بعد از اسم الله بیشترین نامی که در قرآن تکرار شده اسم رب است. برای درک معنی و مفهوم رب و ربوبیت هم می‌توانیم به واژه‌نامه‌های تخصصی مراجعه کنیم و هم مفهوم آیه‌ها و روایت‌هایی را که در آن‌ها این اسم آورده شده، بررسی نماییم. در کتاب‌های واژه‌شناسی قرآن و حدیث برای اسم رب معانی و مفاهیمی مثل مالک، سرپرست، صاحب اختیار، مدیر، مربی، مصلح و فرمانروا آورده شده است. خلاصه تحقیق در واژه‌نامه‌ها نشان می‌دهد اصلی‌ترین معنی برای رب کمال‌بخشی و گرایش دادن یک چیز به سمت کمال و از بین بردن نقص‌های آن است.

آیه‌ها و روایت‌های مختلفی درباره ربوبیت خدا وجود دارد. در بررسی مفهوم آیه‌هایی که در آن‌ها به نوعی به رب و ربوبیت اشاره شده است به مواردی مثل هدایت، مدیریت، تدبیر و تربیت می‌رسیم. همه موجودات به اندازه استعداد و ظرفیت خود به سوی کمالی که لیاقتش را دارند، هدایت می‌شوند. پس اصلی‌ترین بحث مرتبط با اسم رب، هدایت و رسیدن به کمال است. حالا باید بدانیم اسم رب چه طور ما را هدایت می‌کند و تحت چه شرایطی در دنیا می‌توانیم به کمال برسیم؟

رب بهترین راهنمای رسیدن به هدف خلقت

وقتی یک مربی بخواهد شاگرد خود را به سوی هدفی خاص هدایت کند، ابتدا از او امتحان می‌گیرد تا به توانایی‌ها و ضعف‌های او پی ببرد. خداوند هم به عنوان رب و مربی، ما را با ابتلا و امتحان‌هایی مورد آزمایش قرار می‌دهد تا درون‌مان آشکار شده و میزان توانایی، شایستگی و همچنین ناتوانی ما مشخص شود. البته تفاوت این دو مثال آن است که مربی از شاگرد امتحان می‌گیرد تا حقایق برای خودش روشن شود، ولی خداوند به همه چیز آگاه است و امتحان‌ها فقط زمینه‌ای است برای این که ما عیار خود را بشناسیم.

در بازی‌های چند مرحله‌ای کامپیوتری برای رسیدن به هر مرحله باید مرحله قبل را با موفقیت رد کنیم. در این بازی‌ها با توجه به میزان تلاش درست و موفق در گذراندن هر مرحله می‌توانیم، تعدادی ستاره و امتیاز دریافت کنیم. هرچه تعداد ستاره‌ها

و عدد امتیازها بالاتر باشد، دسترسی‌ها در مرحله‌های بعدی هم بیشتر خواهد بود. شرایط ما هم در هر کدام از مراحل زندگی شبیه همین بازی‌ها است. برای عبور از هر مرحله و رسیدن به مرحله بعد باید تلاش کنیم و امتیاز به دست بیاوریم. در مورد بازی بهترین راهنما برای یاد دادن مراحل آن کسی است که خودش بازی را طراحی کرده است. چنین فردی می‌تواند راهنمایی‌های لازم برای هر بخش، سختی‌های پیش رو، راه‌های عبور از مانع‌ها و در نهایت راه رسیدن به مرحله آخر را نشان دهد. این کار به نوعی تعریف هدایت مرحله به مرحله است. یعنی مربی و راهنما قدم به قدم با ما پیش می‌آید تا به گام نهایی، کمال و اوج بازی برسیم!

هدف اصلی خلقت ما رسیدن به کمال مطلق است. بهترین راهنما و مربی برای رسیدن به این هدف نهایی خداوندی است که آفریننده مسیر قبل از دنیا، دنیا و بعد از دنیای ماست. خدا خودش می‌آفریند و خودش هم هدایت می‌کند.^۱

ارتباط ربوبیت، ابتلا و هدف خلقت

خداوند رب است، یعنی پرورنده، مالک و تدبیرکننده! رب علاوه بر مالکیت، تربیت را هم به عهده دارد و کسی است که می‌پروراند، رشد می‌دهد و شکوفا می‌کند. در واقع خداوند مالکی نیست که مخلوقی را به وجود بیاورد و رهاش کند.^۲ او رب ماست و امورمان را تدبیر می‌کند، گاهی در تدبیرش چیزی به ما اضافه کرده و گاهی ما را دچار نقصان و کمبود می‌کند. در واقع ربوبیت خداوند اقتضا می‌کند که برای تربیت و رشد ما، ما را به امتحان‌ها و ابتلاهایی دچار کند تا در سایه آن سختی‌ها به رشد، بالندگی و کمال برسیم. موانع و آزمایش‌های الهی لازمه حرکت تکاملی فرد و جامعه برای رسیدن به کمال است و بدون این موانع، خلقت فردی و اجتماعی ما بیهوده خواهد بود؛ بنابراین وجود سختی‌ها در دنیا جزئی از تقدیرات کمال انسانی است و همیشه وجود دارند، چون ما انسان‌ها برای شبیه شدن به خدا نیاز به میدان مبارزه و باشگاه داریم، همان‌طور که برای با سواد شدن نیاز به امتحان و معلم سخت‌گیر است.

^۱ سوره طه، آیه ۵۰

^۲ سوره قیامت، آیه ۳۶

راه کمال و شبیه به خدا شدن، بدون سختی نیست. رنج و سختی لازمهٔ رشد و تعالی است. هرکدام از ما با توجه به درجهٔ وجودی خود لایق میزانی از کمال هستیم و به همان نسبت هم باید سختی‌هایی را تحمل کنیم، مثلاً پیامبران با توجه به درجهٔ وجودی‌شان سخت‌ترین بلاها و آزمایش‌ها را از سر می‌گذرانند.^۳ ما هر اندازه به خدا نزدیک‌تر شویم میدان‌های سخت‌تری برای امتحان‌مان فراهم می‌شود. اگر به این درک برسیم که فلسفهٔ امتحان‌های خدا خالص شدن وجودمان^۴ و رسیدن به کمال است دیگر در برابر ابتلاها و سختی‌های دنیا گله و شکایت نمی‌کنیم و آن‌ها را در حکم نردبان‌هایی می‌بینیم که ما را به قله و کمال می‌رسانند.

در این درس با بررسی مفهوم رب به این نتیجه رسیدیم که اصلی‌ترین معنی مرتبط با این اسم کمال‌بخشی است، یعنی ربوبیت خداوند ایجاد می‌کند که آفریده‌های خود را به کمال برساند؛ چون هدف خلقت ما رسیدن به کمال مطلق است خداوند با لطف خود در مسیر زندگی‌مان ابتلا و امتحان‌هایی قرار می‌دهد تا جوهرهٔ وجودی ما نمایان شود، به کمبودهای خود پی ببریم، درصد جبران کاستی‌ها و افزایش دارایی بیفتیم و به کمالی که لایقش هستیم، برسیم. اگر مفهوم رب را به خوبی درک کنیم مطمئن می‌شویم، هرچه خدا با ما می‌کند برای تربیت و رساندن ما به کمال و مقام حقیقی‌مان است. اگر شما هم نظری دربارهٔ مفهوم رب دارید یا از جنبه‌ای دیگر به این اسم خداوند نگاه کرده‌اید خوشحال می‌شویم نظرتان را با ما در میان بگذارید.

کلینی، محمد بن یعقوب، الکافی، ج ۲، ص ۲۵۲^۳

سوره آل عمران، آیه ۱۵۴^۴